

institut alternativa

Mjere tajnog nadzora u krivičnom postupku

- Zapostavljena kontrola

April 2012.

Sažetak

Pravni okvir za primjenu mjera tajnog nadzora u krivičnom postupku je u najvećem dijelu novim Zakonikom o krivičnom postupku usklađen sa praksom Evropskog suda za ljudska prava. Neusklađen je *uvid u listinge* koji se u crnogorskom zakonodavstvu ne tretira kao MTN već kao operativno prikupljanje podataka i ovlašćenje policije u izviđaju.

Zabrinjava odsustvo prakse utvrđivanja odgovornosti za nezakonite postupke, i administrativne i proceduralne propuste u primjeni MTN. Unaprijeđenjem komunikacije i koordinacije između Uprave policije i Agencije za nacionalnu bezbjednost broj lica nad kojima su primjenjene MTN dva puta se treba svesti na minimum.

Iako svi nivoi kontrole imaju na raspolaganju određene mehanizme za vršenje nadzora nad primjenom mjera, sve ih odlikuje pasivnost u vršenju kontrole i primjeni svojih zakonom utvrđenih nadležnosti. *Unutrašnja kontrola* ne vrši nadzor, navodno, zbog toga što podaci u postupku predstavljaju tajnu. *Pravosudne inspekcije* ne kontrolišu vođenje propisanih evidencija o MTN. *Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu, i Odbor za bezbjednost i odbranu* nisu koristili kontrolne mehanizme za nadzor nad primjenom MTN u krivičnom postupku. Nije razvijen mehanizam žalbe i *Zaštitnik ljudskih prava i sloboda* nije vršio kontrolu nad primjenom MTN u krivičnom postupku.

Dostupnost informacija je veoma ograničena, a godišnji izvještaji o radu državnih organa nadležnih za primjenu mjera ne uključuju informacije o MTN. Ipak, u posljednjem izvještaju Tripartitne komisije nadležne da prikuplja podatke o predmetima u oblasti korupcije i organizovanog kriminala, se navodi da su "u toku 2011. godine u 18 predmeta određene MTN protiv 113 lica". Međutim, podatak o broju procesuiranih lica i pravosnažanih odluka dijelom zasnovanih na dokazima prikupljenim MTN-om koji bi ukazao na rezultate postignute primjenom MTN – nije dostupan.

Neophodno je preciznije regulisati pravni okvir za uvid u listinge, omogućiti unutrašnjoj kontroli policije da vrši kontinuiran nadzor na primjenom MTN, i unaprijediti parlamentarni nadzor nad primjenom mjera na način da nadležni državni organi za primjenu MTN u krivičnom postupku: sud, tužilaštvo, policija, dostavljaju posebne izvještaje o primjenjenim mjerama Odboru za bezbjednost i odbranu.

Uvod

Mjere tajnog nadzora (u daljem tekstu: MTN) koje se primjenjuju u krivičnom postupku predstavljaju privremeno ograničenje prava garantovanih Ustavom Crne Gore i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima s ciljem suprotstavljanja teškim krivičnim djelima i instrument su za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Međutim, imajući u vidu velike mogućnosti za zloupotrebu MTN, od posebne je važnosti vršiti stalnu kontrolu i razvijati mehanizme nadzora na njihovom primjenom. Uprkos tome, MTN koje se primjenjuju u krivičnom postupku u potpunosti su van sfere interesovanja svih nivoa kontrole, a samim tim i svih oblika odgovornosti.

MTN u krivičnom postupku se primjenju *s ciljem dokazivanja* precizno definisanih krivičnih dijela za koja se mjere mogu i odrediti. Propisane su Zakonikom o krivičnom postupku¹ (u daljem tekstu: ZKP) kojim je određeno da – na obrazloženi predlog *državnog tužioca*, pisanom naredbom *sudija za istragu* određuje sljedeće mjere: 1. tajni nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora, odnosno druge

---

¹ Članovima 157–162 Zakonika o krivičnom postupku (Sl. list Crne Gore, br. 57/09 od 18.08.2009, 49/10 od 13.08.2010.) - Zakonik o krivičnom postupku se primjenjuje u cjelini od 01.09.2011. godine, a godinu dana ranije započeta je primjena odredbi koje se odnose na primjenu MTN u nadležnosti Specijalnog tužioca za suzbijanje organizovanog kriminala, terorizma i ratnih zločina. Član 158, kojim je proširen broj krivičnih djela za koja mogu biti naređene MTN nadzora se počeo primjenjivati od dana stupanja na snagu Zakonika.

komunikacije koja se vrši putem sredstava za tehničku komunikaciju na daljinu, kao i privatnih razgovora koji se obavljaju u privatnim ili javnim prostorijama ili na otvorenom; 2. tajno fotografisanje i vizuelno snimanje u privatnim prostorijama; 3. tajno praćenje i tehničko snimanje lica i predmeta. Na obrazloženi predlog policije, državni tužilac pisanom naredbom određuje sljedeće mjere: 1. simulirana kupovina predmeta ili lica i simulirano davanje i primanje mita; 2. praćenje prevoza i isporuka predmeta krivičnog djela; 3. snimanje razgovora iz prethodno informisanje i saglasnost jednog od učesnika razgovora; 4. angažovanje prikrivenog isljednika i saradnika.

Oblici kontrole nad primjenom MTN u krivičnom postupku: 1) *ex ante*: sudska/tužilačka u vidu odobravanja mjera; 2) *tokom primjene mjera*: najznačajnije mehanizme za nadzor ima unutrašnja kontrola policije; 3) *ex post*: provjera proceduralnog postupka pred sudom; parlamentarni nadzor; građanska kontrola rada policije; nezavisne institucije: Agencija za zaštitu ličnih podataka, i Zaštitnik ljudskih prava i sloboda.

Namjera autora ovog istraživačkog izvještaja je da analizom pravnog uređenja i prakse primjene MTN ukaže na ograničenja u vršenju demokratske i civilne kontrole nad primjenom ovih mjera i pruži preporuke za unapređenje nadzora nad njihovom primjenom.

Pitanje listinga

U crnogorskom zakonodavstvu uvid u listinge se ne tretira kao MTN već kao operativno prikupljanje podataka i ovlašćenje policije u izvidaju. Zbog toga primjena ove mjere² ne odgovara svim standardima Evropskog suda za ljudska prava koji su obavezni za Crnu Goru kao potpisnicu Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Naime, Evropski sud za ljudska prava je presudom u predmetu *Copland vs. Ujedinjeno Kraljevstvo* 2007. potvrdio da su i *listinzi* – informacija o datumu i trajanju telefonskih razgovora i brojevima koji su pozivani – takođe elektronska komunikacija, i kao takva imaju ustavno pravo na privatnost, na isti način na koji je zaštićena i sama sadržina telefonskih razgovora. Listinzi su, dakle, „integralni dio telefonske komunikacije”.³ Svojim presudama Evropski sud za ljudska prava oblikuje širi okvir za primjenu mjera tajnog nadzora, dakle i *uvida u listinge*, i određuje da moraju biti: a) definisane kategorije lica nad kojima se mogu primjeniti ove mjere na osnovu odluke suda; b) krivična djela za koja se mogu odrediti mjere; c) mjere predostrožnosti koje treba preduzeti “kako bi se snimci netaknuti i potpuni predali sudu ili odbrani, i okolnosti pod kojima snimci mogu ili moraju biti izbrisani ili trake uništene, posebno kad je optuženi oslobođen od strane suda”⁴.

Crnogorskim Zakonikom o krivičnom postupku nisu definisane kategorije lica kojima se može izvršiti uvid u listinge, nisu precizirana krivična djela za koja se može odrediti ista, i nije propisana procedura uništavanja prikupljenih podataka ukoliko nije pokrenut krivični postupak protiv lica nad kojima je mjera primjenjena. Uprava policije je, takođe, tri godine protivno Ustavu Crne Gore, Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, i Zakonu o zaštiti ličnih podataka⁵ na osnovu sporazuma sa operaterima, dobijala listinge obavljenih komunikacija telefonskih poziva i sms poruka, kao i podatke sa baznih stanica i IP adrese internet korisnika - bez odobrenja sudije za istragu. Takva praksa prekinuta je u januaru 2011.

² Članom 257, stav 1 i 2, ZKP uređen je uvid u listinge i određeno da policija može da zatraži od pružaoca usluga elektronskih komunikacija provjeru identičnosti telekomunikacijskih adresa koje su u određenom vremenu uspostavile vezu - ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, policija je dužna da obavijesti državnog tužioca i samoinicijativno ili po zahtjevu državnog tužioca preuzme potrebne mjere da se pronade učinilac krivičnog djela, i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, kao i da prikupi sva obavještenja koja bi mogla biti od koristi za uspješno vođenje krivičnog postupka.

³ Presuda dostupna na: <http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2007/253.html>

⁴ Presude: *Krusling vs. Francuske*, 1990; *Huvig vs. Francuske* 1997; *Venezuela Contreras vs. Španije* 1996.

⁵ Zakon o zaštiti ličnih podataka („Sl. list Crne Gore”, br. 79/08 od 23.12.2008., 70/09 od 21.10.2009)

godine nakon izvršenog nadzora Agencije za zaštitu ličnih podataka⁶, pa se sada listinzi preuzimaju na osnovu odluke suda, ali nije utvrđeno da li je nezakonito prikupljani materijal uništen.

Provjera proceduralnog postupka - pravno nevaljani dokazi

Pogreške i nezakoniti postupci u određivanju i primjeni MTN imaju za posljedicu neupotrebljivost njihovih rezultata prilikom donošenja sudskih odluka u krivičnom postupku⁷. Nedostaci mogu biti različiti, od netačne procjene osnova sumnje o postojanju djela organizovanog kriminala i drugih opštih pretpostavki, preko grešaka u formi i sadržini naredbe o određivanju MTN, pa do pogrešnog računanja rokova u kojima određene mjere mogu da traju. Navedena pitanja se rješavaju u toku postupka, dakle već u samoj istrazi, kada je sudija za istragu dužan da iz spisa izdvoji nedozvoljene dokaze, a u praksi se najčešće javljaju u toku glavnog pretresa kada se odlučuje o dopustivosti upotrebe spornih rezultata dobijenih primjenom MTN. Na ovaj način se vrši određena vrsta provjere proceduralnog postupka pred sudom. Pogrešna odluka o tom pitanju može dovesti do zasnivanja presude na povredama odredbi ZKP.

Ono što nedostaje u takvim slučajevima je *praksa* da se nakon izuzimanja dokaza iz spisa *započne proces utvrđivanja odgovornosti za nezakonite postupke, i administrativne i proceduralne propuste u primjeni MTN*. Imajući u vidu da je prvenstveni cilj primjene MTN da se što više prikupljenih podataka iskoristiti kao validan dokaz na sudu - nužno je insistirati na odgovornosti svih učesnika u proceduri primjene mjera. U konačnom, nepoštovanje ZKP-om propisanih nadležnosti sudatužilaštva-policije u primjeni MTN počinjena su krivična djela propisana Krivičnim zakonikom¹⁰, i to: povreda tajnosti pisama i drugih pošiljki, neovlašćeno prislušivanje i snimanje, neovlašćeno fotografisanje, i neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka - za koje su propisane krivične sankcije do 3 godine zatvora u slučaju da ih izvrši službeno lice u vršenju službe¹¹.

Primjer: Sa suđenja uhapšenima u akciji „Drina“

Branioци četvorice uhapšenih za šverc oko pola tone droge „skank“ uhapšenih u akciji „Drina“ zatražili su da se iz spisa predmeta izuzme dio dokaznog materijala pribavljenog mjerama tajnog nadzora što je predsjednik krivičnog vijeća prihvatio. Naime, naredbu da se prati prevoz i isporuka izdala je policija iako je mjera u nadležnosti tužilaštva. Iz spisa sudskog predmeta izdvojni su i „tajno snimljeni telefonski razgovori i video snimci jer za njihovo snimanje i tajno praćenje *nije postojala naredba sudije za istragu*“.⁸ U obrazloženju odluke, sudija je naveo *„da je naredbu o tajnom praćenju donio tužilac, a da se takvi dokazi mogu prikupljati samo po naredbi istražnog sudije, jer je to njegova nadležnost“*⁹.

Provjera proceduralnog postupka pred sudom predstavlja važan vid kontrole, ali su ovom vidu kontrole podložne samo one mjere čija primjena je rezultirala pokretanjem krivičnog postupka i podizanjem optužnice protiv lica nad kojim su primjenjene. Međutim, značajan broj primjenjenih mjera

⁶ Agencija za zaštitu ličnih podataka je postupila po službenoj dužnosti u skladu sa članom 71 Zakona o zaštiti ličnih podataka i izvršila nadzor kod mobilnih operatera i Uprave policije koji se odnosio na provjeru zakonitosti korišćenja baza podataka od strane Uprave policije a na osnovu zaključenih Sporazuma o saradnji sa operaterima. 28. marta 2011. godine Agencija je donijela odluku o prekidu primjene Sporazuma. (Rješenja Agencije za zaštitu ličnih podatakam Br. 52/11 – 181/11-3. Podgorica, 28.mart 2011. godine)

⁷ Član 161, stav 1, Zakonika o krivičnom postupku se odnosi na pravno nevaljane dokaze: “ ako je (...) postupljeno suprotno odredbama ovog zakonika ili naredbi sudije za istragu, odnosno državnog tužioca, sudska odluka se ne može zasnivati na prikupljenim podacima.”

⁸ „Tajni nadzor bez naredbe sudije – šverc skanka: advokati na suđenju prigovorili zbog načina praćenja optuženih“, ND *Vijesti*, rubrika: Društvo, petak, 28. oktobar 2011. godine, str 17.

⁹ „Tajni nadzor: Na suđenju za šverc pola tone skanka preslušani telefonski razgovori – Ekstra roba je skuplja“, ND *Vijesti*, rubrika: Društvo, subota, 5. novembar 2011. godine, str. 13.

¹⁰ “Sl. list RCG“, BR. 70/03 od 25.12.2003, 13/04 od 26.02.2004, 47/06 od 25.07.2006, „Sl. list Crne Gore“, br. 40/08 od 27.06.2008, 25/10 od 05.05.2010, 32/11 od 01.07.2011.

¹¹ Članovi 172, 173, 174, 176 Krivičnog zakonika

sa kojima to nije takav slučaj *ostaje bez nadzora* usljed nerazvijenosti ostalih nivoa demokratske i civilne kontrole.

Dvostruko prisluškivanje

Podaci dobijeni primjenom MTN od strane Agencije za nacionalnu bezbjednost (u daljem tekstu: ANB) ne mogu se koristiti kao dokaz na sudu već samo kao indicija koju ANB prosleđuje ostalim nadležnim državnim organima kada primjenom svojih nadležnosti dođe do saznanja o prijetnjama po nacionalnu bezbjednost. Primjena MTN od strane ANB je, dakle, samo posredno u funkciji krivičnog gonjenja, ali ne dovodi nužno do krivičnog gonjenja, već se mjere primjenjuju „preventivno“ – kako bi se prikupili podaci od značaja za zaštitu nacionalne bezbjednosti i preduprijedile potencijalne prijenje po nacionalne interese. Ipak, posljedično mogu rezultirati sticanjem osnova sumnje protiv određenog lica ili grupe lica za određeno krivično djelo. Zato se u praksi dešava da se na osnovu indicija ANB inicira nova primjena MTN prema istim licima *od strane nadležnih organa u krivičnom postupku* - kako bi se shodno odredbama ZKP-a prikupili potrebni dokazi za procesuiranje lica za koje je, zapravo, ANB prethodno već utvrdila da ugrožavaju nacionalnu bezbjednost.

Iako se radi o zakonitoj proceduri, broj lica nad kojima će biti primjenjene mjere dva puta mora biti sveden na minimum jer se radi o dvostrukoj povredi prava na privatnost lica koja neće nužno biti osuđena za krivična djela za koja se sumnja. Brojni slučajevi iz prethodnog perioda, kao što su kontrolno saslušanje povodom akcije „*Balkanski ratnik*“ i afera „*Listing*“, su pokazali da postoje problemi u komunikaciji, razmjeni podataka i koordinaciji ove dvije službe.¹² Kvalitenija razmjena informacija smanjila bi broj ovakvih slučajeva i omogućila bi bolje rezultate u borbi protiv organizovanog kriminala kao i uštedu resursa.

Primjer: „Orlov let“

Operativnu akciju na *prikupljanju podataka i njihovom procjenjivanju* u odnosu na potencijalnu terorističku djelatnost grupe lica iz „Pokreta za ostvarivanje prava Albanaca u Crnoj Gori“ koji su planirali izvođenje terorističkih akcija na dan održavanja parlamentarnih i lokalnih izbora - „ANB je vodila na osnovu detaljnog plana aktivnosti, *primjenjujući sva propisana sredstva i metode*, a prikupljane podatke blagovremeno i kontinuirano dostavljala Upravi policije, na dalju nadležnost.“¹

Da bi se lica procesuirala i protiv njih vodio krivični postupak dokazi moraju biti prikupljeni u skladu sa odredbama Zakonika o krivičnom postupku, stoga je Stojanka Radović, tadašnja Specijalna tužiteljka za suzbijanje organizovanog kriminala, predložila prisluškivanje i praćenje osumnjičenih 1. 9. 2006. godine, a istražni sudija Višeg suda Miroslav Bašović izdao naredbu o „tajnom nadzoru i tehničkom snimanju telefonskih razgovora i privatnih razgovora koji se obavljaju u privatnim ili javnim prostorijama ili na otvorenom“ od 4. do 8. septembra 2009. godine.

Unutrašnja kontrola policije

Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije u dosadašnjem radu nije vršilo kontrolu primjene MTN i nije primilo pritužbe u vezi sa primjenom MTN.¹³ Razlog koji se za to navodi, da „podaci u postupku predstavljaju službenu tajnu“, ne smije biti prepreka za vršenje unutrašnje kontrole i poriče samu koncepciju unutrašnje kontrole utvrđenu zakonom. Naime, prema Zakonu o policiji¹⁴, nadležnost

¹² Zaključak Odbora za bezbjednost i odbranu Skupštine Crne Gore sa 16. sjednice održane 23. 02. 2010. godine je da „*nije postojala dovoljno kvalitetna koordinacija nadležnih državnih organa u slučaju „Šarić“. Odbor insistira na većoj angažovanosti nadležnih državnih organa i međusobnoj koordinaciji*“.

¹³ „*Zbog činjenice da je u čl.160, st 7, ZKP-a utvrđeno da su službena i odgovorna lica koja učestvuju u postupku donošenja naredbe i izvršenja MTN dužna da kao službenu tajnu čuvaju podatke koje su saznali u ovom postupku, Odjeljenje za unutrašnju kontrolu nije ni u faktičkoj mogućnosti da vrši kontrolu izvršenja ovih mjera radi sprečavanja eventualnih zloupotreba, dok, u dosadašnjem radu nije bilo pritužbi građana po ovom osnovu, po kojim bi se naknadno vršila kontrola zakonitosti izvršenja mjera.*“ - Rješenje na zahtjev za slobodan pristup informacijama Instituta alternativa: Vlada Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije, 01/4 Broj: 051/11-20232/1, Podgorica, 08.11.2011.godine

¹⁴ Zakon o policiji (Sl. list RCG, br. 28/05 od 05.05.2005, Sl. list Crne Gore, br.86/09 od 25.12.2009, 88/09 od 31.12.2009)

unutrašnje kontrole je „kontrola zakonitosti vršenja policijskih poslova, a naročito u pogledu poštovanja i zaštite ljudskih prava pri izvršavanju policijskih zadataka i primjeni policijskih ovlaštenja“¹⁵. Ovlašćeno lice može, između ostalog, postupati „po sopstvenoj inicijativi“ i ovlašćeno je da: „ostvari uvid u spise, dokumentaciju i zbirke podataka koje u skladu sa svojim nadležnostima pribavlja, sačinjava ili izdaje policija; ostvari uvid u službene prostorije, (...)“¹⁶ Policijski službenik je „dužan da ovlašćenom službenom licu omogući vršenje kontrole i da mu pri tom pruži potrebnu stručnu pomoć“¹⁷.

Imajući u vidu velike mogućnosti za zloupotrebu MTN, unutrašnja kontrola bi morala u kontinuitetu da vrši nesmetan nadzor nad zakonitošću primjene MTN i imati pristup svim podacima policije, bez obzira na stepen tajnosti. U pogledu legalnosti, unutrašnja kontrola treba da ispitata da li se mjere primjenjuju u skladu sa ZKP-om i da li je ispoštovana procedura odobravanja mjere, a u pogledu legitimnosti - da li su proporcionalne cilju zbog kojeg se primjenjuju¹⁸. Ostali nivoi nadzora nemaju ovlaštenja da vrše nadzor u trenutku primjene mjera na način na koji je to unutrašnjoj kontroli omogućava zakon, zahvaljujući čemu unutrašnja kontrola ima jedinstvenu mogućnost za utvrđivanje nezakonite primjene MTN.

Pravosudne inspekcije propisanih evidencija

Ministarstvo pravde, preko ovlašćenog službenika, vrši nadzor nad radom Državnog tužilaštva¹⁹ i nad radom sudova²⁰ u odnosu na postupanje po predstavkama i pritužbama i vođenje propisanih službenih evidencija. Budući da *“Ministarstvu nije podnijeta nijedna predstavka i pritužba građana i institucija na rad Državnog tužilaštva i sudova u vezi sa mjerama tajnog nadzora, ovlašćeni službenici Ministarstva pravde nijesu vršili nadzor rada u domenu primjene MTN, a samim tim nije bilo utvrđenih nepravilnosti i pokrenutih postupaka utvrđivanja odgovornosti”*²¹. U prethodnom periodu je, ipak, bilo razloga za reagovanje. Slučaj *“Sudije po prismotrom”*²² i mogući nestanak predmeta u kom su primijenjene MTN iz tužilaštva ukazuje na potrebu valjanog nadzora nad evidencijom slučajeva u kojima su primijenjene mjere, i samim tim, posrednu zaštitu Ustavom garantovanog prava na zaštitu podataka o ličnosti.

Parlamentarni nadzor

Skupština Crne Gore vrši parlamentarni nadzor nad radom Državnog tužilaštva, sudova Crne Gore i Uprave policije.

---

¹⁵ Član 95a, stav 1, Zakona o policiji

¹⁶ Član 96, stav 1, tačka 1, i član 96a, stav 1, tačka 1 i 4 Zakona o policiji

¹⁷ Član 961, stav 2, Zakona o policiji

¹⁸ Odnosno da li su u skladu sa načelom *srazmjernosti* (primjenjenim na slučaj organizovanog kriminala u presudi *Malone vs. Ujedinjeno Kraljevstvo, 1985*) - pod kojim se podrazumijeva srazmjernost ograničenja ljudskih prava i svrhe ograničenja, i da su državni organi obavezni da svrhu ograničenja ljudskog prava uvijek nastoje postići manjim ograničenjem, odnosno bez ikakvog ograničenja, ako je to moguće.

¹⁹ Član 101, stav 1, tačka 2, i 4, Zakona o Državnom tužilaštvu. (Sl.list RCG, br.96/03 od 25.12.2003, Sl. list Crne Gore, br. 40/08 od 27.06.2008, 39/11 od 04.08.2011)

²⁰ Član 106, stav 1, tačka 2 i 8 Zakona o sudovima (“Sl. list RCG”, br. 05/02, 49/04, 22/08, od 02.04.2008.)

²¹ Rješenje na zahtjev za slobodan pristup informacijama Instituta alternativa: Vlada Crne Gore, Ministarstvo pravde, Broj: 01-7790/11, Podgorica, 8.11.2011.g

²² Novinar Petar Komnenić je u tekstu *“Sudije pod prismotrom”* na osnovu iskaza sudije Radovana Mandića objavio da su sudije Ivica Stanković i sam Radovan Mandić bili pod MTN. Sudija Mandić je tu informaciju dobio od istražnog sudije Hamida Ganjole koje mu je priznao da je odobrio mjere nad njim uz još *“pola sudija Višeg suda”*. Zbog pomenutog teksta sudija Stanković tužio je Komnenića za klevetu. Tokom suđenja za klevetu Komnenić je kao dokaz predao prepisku između istražnog sudije Ganjole i tadašnje specijalne tužiteljke Stojanke Radović koja je i inicirala primjenu mjera nad sudijama Višeg suda. Prepiska svjedoči o tome da je predmet u vezi MTN kojim je bio zadužen sudija Ganjola *“nestao”*. Većina svjedoka na suđenju negirala je postojanje predmeta i primjenu mjera nad sudijama.

1) Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu Skupštine Crne Gore razmatra godišnji izvještaj Vrhovnog državnog tužioca o radu Državnog tužilaštva, i godišnji izvještaj Sudskog savjeta o radu sudova. Odbor nije koristio kontrolne mehanizme date Poslovníkom Skupštine Crne Gore u pravcu vršenja nadzora nad primjenjenim MTN.

2) Odbor za bezbjednost i odbranu razmatra godišnji izvještaj o radu Uprave policije. Zakon o parlamentarnom nadzoru u oblasti bezbjednosti i odbrane²³ detaljno reguliše mehanizme nadzora koji su Odboru na raspolaganju u vršenju kontrole nad državnim organima u oblasti bezbjednosti i odbrane.²⁴ To je svojevrsna prednost ovog Odbora u odnosu na ostala radna tijela Skupštine. Međutim, u dosadašnjem radu Odbor za bezbjednost i odbranu nije imao aktivnosti u pogledu nadzora nad MTN koje je primjenila Uprava policije. Odbor nije realizovao niti jednu posjetu Upravi policije kako bi izvršio uvid u primjenu MTN u krivičnom postupku²⁵, niti je zatražio ijedan poseban izvještaj o primjenjenim MTN²⁶, ili dostavljanje informacije o ovom pitanju.

Realizovana su dva kontrolna saslušanja koja su se indirektno odnosila na MTN. Kontrolno saslušanja u vezi akcije „*Balkanski ratnik*“²⁷ je posredno u javnosti otvorilo pitanje o razlozima ne primjenjivanja MTN nad Darkom Šarićem od strane nadležnih organa u krivičnom postupku. Kontrolno saslušanje²⁸ direktora Uprave policije, direktora ANB, i Specijalne državne tužiteljke za suzbijanje organizovanog kriminala „na temu: *Listinzi u slučajevima „Keljmendi“ i „Šarić“*“ kao predmet je imalo aktivnosti nadležnih državnih organa s ciljem utvrđivanja odgovornih lica za dostavljanje listinga medijima.

Budući da opozicioni članovi Odbora izražavaju stalne sumnje o zloupotrebi MTN, ostaju nejasni razlozi za manjak inicijativnosti u pogledu nadzora, i ne korišćenja mogućnosti koje pruža Zakon o parlamentarnom nadzoru u oblasti bezbjednosti i odbrane. Posebno zabrinjava činjenica da članovi Odbora ne raspolažu ni minimalnom informacijom o opsegu primjene ovih mjera u krivičnom postupku.

Godišnji izvještaj o radu

Razmatranje godišnjih izvještaja o radu državnih institucija predstavlja *jedan od mehanizama parlamentarne kontrole* rada institucija posredstvom kojeg poslanici nadležnih odbora ocjenjuju rad državnih organa. Preduslov za vršenje takve nadzorne uloge je da izvještaji pružaju sveobuhvatne, jasne i precizne informacije. Međutim, *budući da zakonom nije propisan obavezan sadržaj izvještaja* koji bi se odnosio na MTN, navodi o MTN u godišnjim izvještajima o radu su sporadični i nepotpuni ili ih uopšte nema – čime je i nadzor nad MTN ograničen a nadležni Odbori onemogućeni da daju objektivnu ocjenu o rezultatima primjene MTN.

1) Članovi Odbora za politički sistem, pravosuđe, i upravu koji bi trebalo da vrše kontrolnu funkciju rada *Državnog tužilaštva* iz izvještaja ne mogu saznati o radu državnog tužilaštva po pitanju MTN koje su u

²³ Sl. list Crne Gore, br. 80/10 od 31.12.2010

²⁴ Odbor „razmatra izvještaje o primjeni MTN od strane institucija (...) kojima se privremeno ograničavaju Ustavom zagarantovana prava i slobode“ (član 7, stav 1, tačka 8). Odbor ima zakonsku mogućnost *da zatraži dostavljanje informacija* o aktivnostima i preduzetim mjerama po bilo kojem pitanju iz djelokruga svog rada, *posjetu instituciji* radi ostvarivanja uvida u dokumentaciju, sprovođenje *konsultativnog i kontrolnog saslušanja* o određenim pitanjima i iniciranje *parlamentarne istrage*. U vršenju parlamentarnog nadzora Odbor saraduje sa organima i institucijama, i može koristiti njihove redovne izvještaje ili tražiti obavljanje kontrole i pribavljanje određenih informacija o predmetu parlamentarnog nadzora. Odredbom Zakona o tajnosti podataka omogućen je članovima Odbora pristup tajnim podacima bez dozvole za pristup tajnim podacima, ako su to podaci potrebni za vršenje njihovih ovlašćenja. Jednom u toku redovnog zasijedanja Skupštine, Odbor može održati sjednicu *na zahtjev jedne trećine članova* Odbora, sa jednom temom dnevnog reda. (član 12, stav 3)

²⁵ Shodno članu 15, stav 2, tačka 2 Zakona o parlamentarnom nadzoru u oblasti bezbjednosti i odbrane

²⁶ Shodno članu 7, stav 1, tačka 8 Zakona o parlamentarnom nadzoru u oblasti bezbjednosti i odbrane

²⁷ 16. Sjednica Odbora za bezbjednost i odbranu, održana 23. 02. 2010. godine

²⁸ 42. Sjednica Odbora za bezbjednost i odbranu, održana 23.12.2011. godine

nadležnosti tužilaštva. Još manje mogu dati ocjenu o tome koliko su primjenjene mjere bile opravdane jer nemaju preciznu informaciju koliko je primjenjenih mjera rezultiralo krivičnim postupkom i pravosnažnom presudom.²⁹

2) U *Izvještaju Sudskog savjeta o radu sudova u Crnoj Gori* nema podataka o odobrenim MTN.

3) Uprava policije u svojim godišnjim izvještajima o radu govoreći o radu Odsjeka za posebne provjere, koji *neposredno* primjenjuje nadzor nad elektronskim komunikacijama, daje informaciju o *“otvorenim predmetima po zahtjevima nadležnih organizacionih jedinica Uprave policije”* iz koje se ne može saznati koliko je bilo naredbi da se primjene MTN po vrstama. Izvještaji o radu ne odgovaraju na pitanja: koji je broj pojedinačnih krivičnih djela za koja su mjere bile određene; iznos finansijskih sredstava utrošenih za sprovođenje MTN; broj slučajeva u kojima su mjere naređene; a nema informacija ni o utvrđenim nepravilnostima u sprovođenju MTN u pojedinačnim slučajevima, ili eventualnim žalbama.

Sprovođenje Strategije za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala

Inovirani akcioni plan za sprovođenje Strategije za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala za period 2010-2012 godine³⁰ u okviru cilja: *monitoring Akcionog plana*, po prvi put uvodi mjeru: *pratiti primjenu mjera tajnog nadzora*, za koju su nadležni organi: Vrhovni sud, Vrhovno državno tužilaštvo, i Uprava policije – odnosno Tripartitna komisija³¹. Predviđeni rok je: III kvartal 2011. godine – IV kvartal 2012; a indikatori uspjeha mjere:

- broj predmeta u kojima su bile određene MTN;
- broj lica prema kojima su bile određene MTN;
- broj predmeta u kojima su određene MTN, a nije donijeta naredba za sprovođenje istrage;
- broj lica prema kojima su određene MTN, a nije donijeta naredba za sprovođenje istrage.

U skladu sa tim, Nacionalnoj komisiji je dostavljen podatak da su: “U toku 2011. godine u 18 predmeta određene su MTN protiv 113 lica. U 12 predmeta protiv 36 lica u kojima su određene 26 MTN donijeta je naredba za sprovođenje istrage. U 6 predmeta protiv 77 lica u kojima je određena MTN nije donijeta naredba za sprovođenje istrage, već su mjere u toku.”³²

To je pozitivan pomak budući da je to prvi korak u pravcu *pružanja podataka koji će omogućiti dio sistemskog nadzora nad primjenom MTN u krivičnom postupku*. Međutim, osim toga što su četiri tražena podatka minimalna informacija *na osnovu kojih bi se ocjenila zakonitost i opravdanost primjene MTN*, treba naglasiti i to da krivična djela za koja se može narediti primjena MTN u krivičnom postupku - nisu

²⁹ „Tačno je da izvještaj ne sadrži te podatke o broju pritvorenih, kao ni o broju MTN, ni o tome koliko je osoba obaviješteno da su bili predmet tih mjera. To su sve sudske odluke i te podatke treba tražiti od suda... Mogu vam reći da se veoma restriktivno odnosimo prema MTN i tražimo puno razloga za osnov sumnje da bismo predložili sudu MTN.” - Ranka Čarapić, Vrhovna državna tužiteljka, odgovor na poslaničko pitanje prenosi: nezavisni dnevnik Vijesti, rubrika: Politika, str 1-2, 02. 07. 2010.

³⁰ Inovirani akcioni plan za sprovođenje Strategije za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala za period 2010-2012. godine, Vlada Crne Gore, jul 2011. godine

³¹ Tripartitna komisija formirana je Odlukom potpredsjednika Vlade Crne Gore za evropske integracije od 10. oktobra 2007. godine, kako bi se omogućila analiza predmeta iz oblasti organizovanog kriminala i korupcije, kao i izvještavanje i izrada jedinstvene metodologije statističkih pokazatelja u oblasti organizovanog kriminala i korupcije. Zadatak Tripartitne komisije je da po utvrđenoj jedinstvenoj metodologiji izvrši statističku obradu podataka neophodnih za ocjenu obima i rasprostranjenosti koruptivnih krivičnih djela i krivičnih djela u oblasti organizovanog kriminala, imajući u vidu različite kriterijume koje policija, tužilaštvo i sudovi uzimaju kao osnov za praćenje i postupanje.

³² Obrazac izvještaja o sprovođenju Akcionog plana 2010-2012 Tripartitne komisije za period 01.01 – 31.12. 2011. Dostupan na: http://www.antikorupcija.me/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=23%3A&Itemid=91

samo korupcija i organizovani kriminal, koji su u nadležnosti Tripartitne komisije³³. Sve primjenjene mjere moraju biti predmet nadzora pa najveća odgovornost za nadzor i zahtjev za svim podacima o MTN ostaje na Skupštini Crne Gore.

Slobodan pristup informacijama

Ustavom Crne Gore je garantovano pravo svakome na pristup informacijama u posjedu državnih organa i organizacija koje vrše javna ovlaštenja.³⁴

Institut alternativa je uputio zahtjev za slobodan pristup informacijama institucijama nadležnim za primjenu MTN u krivičnom postupku.

Od Višeg suda u Podgorici i Višeg suda u Bijelom Polju traženi su podaci koji su se odnosili na broj odobrenih MTN od strane sudija za istragu u naznačenom periodu, broj utvrđenih zloupotreba i broj žalbi. Viši sud u Podgorici je odbio pristup navodeći da „se ograničava pristup informacijama koje predstavljaju poslovnu tajnu“³⁵ dok je Viši sud u Bijelom Polju dozvolio pristup i dostavio sljedeće informacije:

Viši sud u Bijelom Polju je u periodu od 2006 – 24.11.2011. odredio primjenu³⁶:

1) Mjera tajnog nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora, odnosno druge komunikacije koja se vrši putem sredstva za tehničku komunikaciju na daljinu, kao i privatnih razgovora koji se obavljaju u privatnim ili javnim prostorijama ili na otvorenom	11	Ukupno:
2) Mjera tajnog praćenja i tehničkog snimanja lica i predmeta	4	62 lica
3) Mjera tajnog fotografisanja i vizuelnog snimanja lica i predmeta		<i>Nije bilo.</i>
4) Broj obavještanih lica da su nad njima primjenjene MTN/broj uvida u materijal prikupljen primjenom MTN		<i>Nije bilo.</i>
5) Broj utvrđenih zloupotreba		<i>Nije bilo.</i>
6) Broj žalbi		<i>Nije bilo.</i>

Informacije o broju odobrenih MTN u nadležnosti tužilaštva, takođe, nije moguće dobiti jer „nису rađene“³⁷. Informaciju o tome koliko MTN je primjenila Uprava policije nad građanima Crne Gore nije moguće dobiti jer „određivanje MTN nije u nadležnosti Uprave policije već jedino suda“³⁸ pa je Uprava policije, navodno, onemogućena da pruži takav podatak o svom radu. U rješenju Višeg suda u Podgorici se

³³ MTN se mogu odrediti i za sljedeća krivična djela: otmica, iznuda, ucjena, posredovanje u vršenju prostitucije, prikazivanje pronografskih materijala, zelenaštvo, utaja poreza i doprinosa, krijumčarenje, nedozvoljeno prerađivanje, odlaganje i skladištenje opasnih materija, napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti, sprječavanje dokazivanja, zločinačko udruživanje nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija, nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi, i krivična djela protiv bezbjednosti računarskih podataka.

³⁴ Član 51, stav 1, Ustava Crne Gore

³⁵ Rješenje Višeg suda u Podgorici na zahtjev za slobodan pristup informacijama Instituta alternativa: III Su.br. 90/11, Podgorica, 25.11.2011. godine

³⁶ Rješenje Višeg suda u Bijelom Polju na zahtjev za slobodan pristup informacijama Instituta alternativa: Su V br.701/11, Bijelo Polje, 24.11.2011. godine

³⁷ Rješenje Vrhovnog državnog tužilaštva TU.broj 275/2011, Podgorica, 07.07.2011. g. RC/SS – Institutu alternativa se dozvoljava pristup traženim informacijama, ali „obavještavamo vas da takve posebne informacije nису rađene, nису posebno obrađivane, niti klasifikovane.“

³⁸ Rješenje Uprave policije 09 Br: 051/11-19690, Podgorica, 16.05.2011.

navodi da „podaci predstavljaju službenu tajnu.“³⁹ dok Sudski savjet “tražene podatke nema sa razlogom što takvih akata nije bilo u naznačenom periodu”⁴⁰.

Uprkos takvim rješenjima nadležnih organa, neki od traženih podataka izvjesno postoje jer se povremeno pojavljuju u medijima u izjavama zvaničnika⁴¹. Neophodno je ustanoviti praksu slobodnog pristupa svim podacima koji ni na koji način ne ugrožavaju istragu i bezbjednost građana. Javnost ima pravo da zna koliko građana Crne Gore je bilo pod MTN, i koliko je pravosnažnih odluka na osnovu informacija prikupljenih primjenom MTN, čime bi se pružila potvrda opravdanosti mjera i integriteta institucija koje MTN primjenjuju.

Mehanizam žalbe

Lica koja tvrde da su bila pod nezakonitom primjenom posebnih ovlašćenja koja imaju bezbjednosne službe moraju imati neku mogućnost pravnog lijeka.⁴² Pojedinci koji smatraju da ih je država oštetila imaju pravo na tužbu za nadoknadu štete pred sudom. Međutim, učinkovitost ovog prava zavisi *od znanja pojedinca o nezakonitoj primjeni MTN* (što je i dodatno onemogućenom praksom neobaviještavanja građana o tome da su nad njima primjenjene MTN) i *dokaza koji bi bili zadovoljavajući za sud*. Kapaciteti redovnih sudova da služe kao odgovarajući pravni lijek u oblasti bezbjednosti je zbog takvih okolnosti ograničen. Alternativa je da nezavisno tijelo kao što je Ombudsman, vodi istragu i istražuje po žalbi protiv bezbjednosne službe. Osim jačanju kontrole, žalbe mogu takođe pomoći da se popravi rad državnih organa putem isticanja administrativnih propusta.

A da bi to mogao crnogorski Ombudsman mora da razvija unutrašnje kapacitete za nadzor nad državnim organima u oblasti bezbjednosti za pitanja koja se tiču povrede ljudskih prava - vršenjem redovnog nadzora primjenjujući nadležnosti koje ima⁴³ i pokretanjem postupaka ispitivanja povrede prava primjenom MTN. U dosadašnjim godišnjim Izvještajima o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda nije naveden nijedan slučaj povrede prava usljed primjene MTN i Zaštitnik „do sada nije primio ni jednu pritužbu po ovom osnovu”⁴⁴.

---

³⁹ Rješenje Višeg suda u Podgorici, III Su.br. 42/11, Podgorica, 19.09.2011.

⁴⁰ Rješenje Sudskog savjeta na zahtjev Instituta alternativa: Su. R. Br. 951-1/2011, Podgorica, 04.11.2011. godine

⁴¹ „Mjere tajnog nadzora za period od 1. oktobra 2008. do 31. juna 2009. iskorišćene su za „borbu protiv droge”, ukupno sedam slučajeva, 245 predmeta i 78 lica, „borbu protiv organizovanog kriminala” ukupno 16 slučajeva, 199 predmeta i 80 osoba, opšti kriminalitet dva predmeta, četiri predmeta i dvije osobe saopštila je Vlada zvaničnicima u Briselu”. (*DN Dan, rubrika Društvo, 19. oktobar 2009.*) - „Predstavnici Vlade nedavno su u Izvještaju međunarodnim organizacijama saopštili da je do sad u Crnoj Gori praćeno i prisluškivano 160 lica, te da se radi o osobama osumnjičenim za razna krivična djela.” (*DN Dan, rubrika Društvo, 19. oktobar 2009.*) - „Ministar policije je podsjetio da ih izriču tužilaštvo i sudstvo te da policija nije nadležna da daje podatke o onima koji nisu procesuirani. Saopštio je podatke o onima koji jesu. Ivan Brajović: "Tajni nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora u 2006. godini jedan slučaj, 2007. četiri, 2008. – 21; 2009. - 19. Tajno fotografisanje i vizuelno snimanje u privatnim prostorijama 2006. broj predmeta 1, praćenje prevoza isporuke predmeta krivičnog djela 2006. godina 3, broj predmeta znači 3, 2007.- 1, 2008.- 9, 2009.- 5” (*IN televizija, Impuls 2, 28. oktobar 2009.*)

⁴² Ustava Crne Gore (čl 20): “Pravni lijek – Svako ima pravo na pravni lijek protiv odluke kojom se odlučuje o njegovom pravu ili na zakonom zasnovanom interesu.”

⁴³ Shodno Zakonu o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda, Zaštitnik može da zatraži da mu se stave na raspolaganje svi podaci iz nadležnosti organa, *bez obzira na stepen tajnosti* i da mu se omogući *slobodan pristup svim prostorijama*, da poziva lica u svojstvu svjedoka ili angažuje stručnjaka iz odgovarajuće oblasti, može da podnese *inicijativu za pokretanje disciplinskog postupka, odnosno postupka za razrješenje lica čijim je radom ili nepostupanjem učinjena povreda ljudskih prava i sloboda*. Za prekršaje propisane Zakonom o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda, Zaštitnik može podnijeti *zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka*.

⁴⁴ Rješenje na zahtjev za slobodan pristup informacijama Instituta alternativa: Broj: 03-1069/11-1, Podgorica, 17.10.2011. godine

Preporuke:

- Izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku neophodno je preciznije regulisati pravni okvir za uvid u listinge, odnosno, usvojiti posebnu odredbu koja će se odnositi na režim uvida u listinge, podatke prikupljene sa baznih stanica, i IP adrese internet korisnika, tako da budu u domenu mjera tajnog nadzora. Osim odobrenja sudije za istragu mjera uvida u listinge mora uživati i ostale kriterijume za primjenu MTN, tj. da budu određene za isključivo određena krivična dijela, i za ograničen vremenski period definisan Zakonikom o krivičnom postupku. Takođe se ZKP-om mora propisati procedura uništavanja prikupljenih podataka.
- Potrebno je izvršiti nadzor kojim će se provjeriti da li su svi godinama nezakonito prikupljeni podaci od strane Uprave policije izbrisani/uništeni.
- Ustanoviti praksu pokretanja disciplinskog i krivičnog postupka za utvrđene propuste u primjeni MTN nakon uklanjanja materijala prikupljenog primjenom MTN iz spisa tokom istrage i glavnog sudskog pretresa.
- Ustanoviti centralizovan system za preuzimanje podataka za ANB i Upravu policije koji će reagovati kada se zatraže podaci o licu nad kojim su već primjenjivane MTN što će biti signal za obavještajnu ili bezbjednosnu službu da se iskoordinaraju i razmijene informacije.
- Omogućiti unutrašnjoj kontroli policije da vrši kontinuirani nadzor nad primjenom MTN.
- Izmjenama i dopunama člana 26 Zakona o tajnosti podataka omogućiti unutrašnjoj kontroli policije pristup tajnim podacima potrebnim za vršenje njihovih ovlašćenja bez dozvole za pristup tajnim podacima.
- Ustanoviti praksu kontrole vođenja propisanih službenih evidencija o MTN od strane ovlašćenog službenika Ministarstva pravde.
- Parlamentarni nadzor:

Potrebno je centralizovati ukupno vršenje parlamentarnog nadzora nad primjenom MTN u krivičnom postupku i dostavljati sve potrebne informacije kojima raspolažu VDT, sudovi, i Uprava policije Odboru za bezbjednost i odbranu kako bi mogao kvalitetno da vrši nadzor nad primjenjenim mjerama.

Odnosno, izmjenama i dopunama Zakona o parlamentarnom nadzoru u oblasti bezbjednosti i odbrane odrediti da:

- 1) *Vrhovni državni tužilac priprema* poseban izvještaj o radu državnog tužilaštva u vezi sa primjenjenim MTN čiji će obavezan sadržaj biti:
  - broj predloga istražnim sudijama za primjenom MTN-a po vrstama,
  - broj odobrenih predloga,
  - broj predloga za produženjem mjere,
  - broj predmeta u kojima su primjenjene MTN.
  - broj primljenih predloga i odobrenih mjera Upravi policije da primjeni MTN,
  - broj lica nad kojima su primjenjene MTN i vrstu mjere,
  - broj procesuiranih lica na osnovu dokaza pribavljenih MTN-om,
  - krivična djela za koja se lica terete.
  - broj započelih krivičnih postupaka na osnovu prikupljenih informacija primjenom MTN

- broj pravosnažnih odluka zasnovanih dijelom na informacijama prikupljenih primjenom MTN
- informaciju o pokrenutim postupcima odgovornosti u slučajevima administrativnih i proceduralnih propusta, i nezakonitih postupaka i zloupotreba, posebno nakon izuzimanja dokaza iz spisa predmeta, kao i o izvršenim kontrolama nivoa nadzora;

2) *Sudski savjet* priprema poseban izvještaj o radu sudova u vezi sa primjenom MTN čiji će obavezan sadržaj biti:

- broj odobrenih MTN po vrstama;
- broj lica prema kojima su mjere određene;
- za koji vremenski period;
- broju predmeta u kojima su mjere određene;
- broj odobrenja za produženjem mjere;
- broj usmenih naredbi da se primjene mjere;
- broj slučajeva primjene mjere koji je rezultiralo pokretanjem postupka i procesuiranjem lica;
- u slučajevima ne pokretanja krivičnog postupka: broj lica koja su obaviještena da su bila pod mjerama tajnog nadzora i broj onih koji su imali uvid u materijal prikupljen primjenom mjera;
- broj pravosnažnih odluka donesenih dijelom zahvaljujući dokazima prikupljenim primjenom MTN;
- informaciju o pokrenutim postupcima odgovornosti u slučajevima administrativnih i proceduralnih propusta, i nezakonitih postupaka i zloupotreba, posebno nakon izuzimanja dokaza iz spisa predmeta, kao i o izvršenim kontrolama nivoa nadzora;

3) *Uprava policije* priprema poseban izvještaj o primjenjenim MTN, čiji će obavezan sadržaj biti:

- broj naredbi da se primjene MTN po vrstama,
- vremenski period primjene mjera,
- broj naredbi za produženjem mjere,
- broju lica nad kojima su primjenjene mjere,
- broj odbijenih predloga za primjenom mjera.
- broj pojedinačnih krivičnih djela za koja su mjere bile određene;
- iznos finansijskih sredstava utrošenih za sprovođenje MTN;
- broj slučajeva u kojima su mjere naređene;
- informaciju o nesprovedenim mjerama; o mjerama započetim prije dobijanja pismenog naloga; o utvrđenim nepravilnostima u sprovođenju mjera nadzora u pojedinačnim slučajevima, ili eventualnim žalbama.
- informaciju o pokrenutim postupcima odgovornosti u slučajevima administrativnih i proceduralnih propusta, i nezakonitih postupaka i zloupotreba, posebno nakon izuzimanja dokaza iz spisa predmeta, kao i o izvršenim kontrolama nivoa nadzora;

- Ustanoviti praksu/politiku slobodnog pristupa informacijama u vezi sa primjenjenim MTN od strane sudova, državnog tužilaštva, i Uprave policije.
- Ustanoviti čvršći mehanizam žalbe i afirmisati snažniju ulogu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u oblasti bezbjednosti i odbrane.

O Institutu alternativa

Institut alternativa je nevladino udruženje osnovano septembra 2007. godine od grupe građana s iskustvom u civilnom društvu, javnoj administraciji i biznis sektoru.

Misija Instituta alternativa je snaženje demokratskih procesa u Crnoj Gori kroz identifikovanje i analizu opcija javne politike.

Strateški ciljevi Instituta alternativa su: da podigne kvalitet razvoja javnih politika, da doprinese razvoju demokratije i vladavine prava i da doprinese zaštiti ljudskih prava u Crnoj Gori.

Vrijednosti koje slijedimo u svom radu su posvećenost misiji, nezavisnost, stalno učenje, umrežavanje i saradnja i timski rad.

Institut alternativa djeluje kao *think tank*, odnosno istraživački centar, i u svom radu se bavi oblastima dobrog upravljanja, transparentnosti i odgovornosti. Teme kojima se Institut bavi u svom istraživačkom radu i u kojima ostvaruje uticaj kroz zastupanje sopstvenih preporuka su: parlamentarni nadzor sektora bezbjednosti o odbrane, kontrolna funkcija Skupštine i njena uloga u procesu evropskih integracija, reforma državne uprave, javne nabavke, javno-privatna partnerstva, državna revizija i kontrola budžeta na lokalnom nivou.

U dosadašnjem radu, objavljene su sljedeće publikacije / istraživački izvještaji:

- Parlamentarna istraga – Kontrolni mehanizam bez političke podrške
- Crna Gora pod budnom pažnjom Đukanovića i EU
- Analiza efekata propisa (RIA) u Crnoj Gori
- Kontrola budžeta lokalnih samouprava
- Državna revizija u Crnoj Gori - prijedlozi za jačanje uticaja
- Izvještaj o demokratskom nadzoru službi bezbjednosti
- Think Tank - Uloga nezavisnih istraživačkih centara u razvoju javnih politika
- Javno-privatna partnerstva u Crnoj Gori - Odgovornost, transparentnost i efikasnost
- Javne nabavke u Crnoj Gori - Transparentnost i odgovornost
- Procjena pravnog okvira i prakse u primjeni nekih kontrolnih mehanizama Skupštine Crne Gore: konsultativno saslušanje, kontrolno saslušanje i parlamentarna istraga
- Parlamentarna kontrola sektora bezbjednosti i odbrane u Crnoj Gori - Kako dalje?
- Slučaj Lipci 2008 - Kako da nam se ne ponovi
- Slučaj Prve Banke - Iskustva za supervizora i ostale nosioce odluka
- Javna uprava u Crnoj Gori: Šeme plata, sistem nagrađivanja i mogućnosti profesionalnog usavršavanja

Sve navedene publikacije i materijali su dostupni na Internet stranici Instituta alternativa: www.institut-alternativa.org

Rad Instituta alternativa su u dosadašnjem periodu podržali: Evropski fond za Balkan, Fondacija Institut za otvoreno društvo – Predstavništvo Crna Gora (FOSI ROM), Institut za otvoreno društvo - Think Tank Fond, Fondacija Friedrich Ebert, Komisija za raspodjelu sredstava za projekte NVO Skupštine Crne Gore, Canada Fund, Evropski fond za Balkan i Evropska komisija. Institut je ostvario saradnju s Evropskom inicijativom za stabilnost (ESI), sa sjedištem u Berlinu, koja je sprovela program izgradnje kapaciteta za saradnike IA. Institut je ostvario saradnju sa velikim brojem domaćih organizacija, a saradnja je uspostavljena i sa brojnim institucijama i organima uprave, kao što su Državna revizorska institucija, Direkcija za javne nabavke, Skupština Crne Gore (posebno njena radna tijela, Odbor za ekonomiju, finansije i budžet i Odbor za bezbjednost i odbranu), Ministarstvo finansija, Komisija za koncesija, itd.

Institut alternativa je član NVO samoregulatornog tijela i pružio je punu informaciju o svom finansijskom poslovanju u skladu sa Kodeksom djelovanja NVO čiji je potpisnik.